

Hul igennem til forstaden

Af KLAUS LYNGGAARD

Når man cyklede op mod det vi i mangel af bedre kaldte for 'byen', var man på alle sider omgivet af nyopførte parcelhuse, etagebyggerier i beton, og indkøbs-centre. Barndommens snoede veje var blevet rettet ud og lyskurve var blev opsat her, der og allevegne. Det hele i høj grad forstemmende ved sin grimhed. Men folk boede der jo, og man skider ikke i den seng, man skal sove i. Eller hur? Men blandt rødderne var konsensus klar – brænd lortet ned til grunden, kom det mumlende, slæbende, med nedslåede øjne og parano-ide sideblikke ude på en verden, dræbende i sin småborgerlighed og generelle ligegyldighed.

Det var nok dobbeltforstemmende, når man tilhørte den første bølge af tilflyttere og tydeligt kunne huske forstaden, dengang den endnu var landsby, med branddam, skov og særlinge. Man kan sige meget grimt om landsbyer, men når de kun ligger en halv time med tog fra hovedsstaten og ligner noget, der er klippet ud af en af fædrelandssangene i »Den Danske Sang«, som flittigt benyttedes under den såkaldte morgensang på vor skole, så kunne man æde meget, hvad angik sladder- og småligheds-departementet.

Som landsby var den trods alt smuk. Det er ikke noget børn og unge verbaliserer på samme måde som de såkaldt voksne, der siger det – og glemmer det, i det øjeblik ordene er kommet over læberne. Til gengæld sanser yngre medborgere det på en helt anden måde et helt andet sted med helt andre sanser, optager det så at sige ved osmose.

De første parcelhusbyggerier var spændende. Der kunne trods alt flytte nogle mennesker med dejlige døtre ind. Det første etagebyggeri var megaspændende, da det faldt sammen med den spæde pubertets ritualer omkring smugrygning, samtaler om sex og hele det forjættende land, der lå og ventede på den anden side af kønsmodningen. Så de store forladte byggepladser med deres efterladte redska-

ber og maskiner var et ideelt sted at strejfe om med en hjertekammerat sidst på eftermiddagen og drøfte hvem af pigerne, der havde fået 'patter', ryge ti eller tyve cigaretter i rap, øve lidt henkastet hærværk mod en cementblander eller et fag vinduer, før turen gik mod aftensmad og ungdommelig livslede.

Men efterhånden som marker, frugthaver, bondegårde og vandløb forsvandt til fordel for bølge på bølge af nyopførte parcelhuse, der alle i mistænkelig grad mindede om hinanden, efterhånden som disse parcelhuse udviklede sig til kvarterer, efterhånden som beton blev mere almindeligt end græs, begyndte i hvert fald jeg at hade: Hade de såkaldt voksne, der tog beslutninger om at smadre, hvad jeg med ynglingens tågede forestillinger om 'mit' og 'dit', 'rigtigt' og 'forkert' betragtede som *mit*. Og i det had lå kimen til beslutningen om at komme væk derfra, for næsten enhver pris.

For helvede, et rædselsbælte, der blev lagt rundt om København i løbet af tresserne og halvfjerdserne, i form af konformt og uopfindsomt etplansbyggeri og hæsligt, beklemmende betonboligbyggeri. Hvis der er nogen, som er skyld i de problemer vi har i dag, er det først og fremmest de land- og byplanlæggere, der dehumaniserede det danske landskab på 15-20 år, og skabte den potentielle ghetto-ring, der nu meget moderne ligger og siterer omkring den lille storby, mens den i weekenderne sender bølge efter bølge af utilpassede, frustrerede og vrede unge, fulde af had og trods, ind for at frekventere dens værtshuse, diskoteker og caféer.

Det var måske ikke helt så galt i provinsen, men i forstæderne gik et Danmarksbillede under – først og fremmest ét uværgeligt forbundet med tiden lige før; i dette tilfælde de mere statiske og afventende halvtredserne, lige dele OTA-solgrøn, Far Til Fire-filmatiseringer, giro 413, nærbutikker, danseskole, Gunnar Nu, sløve søndage, kaffe, kage og fodbold, Jan-bøger, regelmæssige klipninger og ditto afføring – i det hele taget, ordnede omend småborgerlige forhold. Check på Gud, Konge og Fædreland. En ven sagde engang at »der blev samlet enormt

meget på frimærker i halvtredserne«. Jeg ved lige hvad han mener.

I denne periode, fuld af støvregn og nøjsomhed, var skellet mellem fin- og populærkultur stift rigtigt. Heretikernes romantiske og eksistentielle krisebevidsthed blev afløst af Vindrose-generationens mere djærvt humoristiske/absurde, men ikke mindre krævende tredje fase-modernisme. Selvfølgelig forholdt de sig til det fremvoksende forbrugersamfund, men generelt altid kritisk afstandtagende, med vægten lagt på det fremmedgørende ved den 'forlorne uvirkelighed', som Svend Møller Kristensen kaldte det. *Fremmedgørende* var ét af periodens hotteste modeord. Tag nu f.eks. Ivan Malinovski anno 1963:

Pap. Et øje med en sort sol som pupil, formgivet fidus. Ådselsbiller, Fnat 600. Pap. Hvidløg føres kun i pilleform. Frustrationer i dybtryk, luminal. Megadask i plasticbranchen. Snirkler, snørkler, snorkler, en jernring af omsvøb – NO EXIT. --

Hvad man end mener om denne tekst, vil man næppe kunne få den anbragt i en position, hvor den kan kaldes folkelig. Rigtigt er det at bl.a. Malinovski senere kørte over i en kritisk-oppositionel politisk digtning, men hvad formålet nu end må have været med den brechtificering, der skete med hans tekster, forblev de generelt lukket inde i den gængse poesis snævert klaustrofobiske kredsløb. Og hvad man ellers måtte mene om Malinovski, Rifbjerg, Christensen, Ørnsbo, Gustava Brandt m.fl., så var det ganske sikkert at de trods deres kulturradikale rødder mente at folket burde komme til dem – eller slet ikke. Der var ingen andre åbninger end de tydeligt udsendte highbrow-signaler, der kunne tolkes som at disse mennesker sad inde med de viises sten; men det var et knoklearbejde at få adgang til dem.

Et hav af pædagogiske hjælpemidler i bogform skød frem, som i dag har antaget en lattervækkende patina, ved den gravtunge alvor, hvormed de går til makronerne: Joisted er moderne poesi svær, men hvem som helst, der er parat til at investere lidt blod, sved og tårer og halvdelen

af ugens friaftener kan få adgang.

De forfattere, man med rette kan pege på fra den periode, som åbnede op for teksterne og inviterede læsere uden de store forkundskaber indenfor, såsom Benny Andersen, Leif Panduro og Thorkild Hansen, henvendte sig nu alligevel først og fremmest til deres egen klasse, d.v.s. den belæste del af borgerskabet, som de ofte også spejlede, på et eller andet niveau.

Stod man derimod udenfor hele det trip, som teenageren nu engang gør, var der ikke mange rollemodeller at hente der. Slet ikke stillet overfor den i tresserne og halvfjerdserne så hastigt fremvoksende rockmusiks ikoner, såsom Hendrix, Lennon, Morrison, Dylan og Bowie. Ja, sågar Peter Belli, Eik Skaløe, Anisette og Leif Roden forekom mere attraktive, rent rollemodel-wise, set fra sidelinen i forstaden, end nogen af de nævnte koryfæer fra parnasset.

Hvad de ovennævnte end måtte have af kvaliteter, var medietække endsige-flair ikke iblandt dem. Selvom man som undertegnede var en så godt som altædende bogorm, var der ikke noget at hente hos pågældende forfattere og digtere på pågældende udviklingstrin.

Så man måtte søge andre steder hen – og man kan sgu sige meget lort om landet her, men folkebibliotekerne har nok reddet mere end én sjæl fra den sønderskudte tanke om at litteratur på nogen måde skulle have noget at gøre med de rigtigt autoriserede læsninger, man blev præsenteret for i den såkaldte danskundervisning: Krimier, skrøner, science fiction, først og fremmest den mere rå og uslebne amerikanske litteratur kom til at fortrænge den autoriserede europæiske. Fra Mark Twain til Philip K. Dick, fra Edgar Allan Poe til Raymond Chandler åbnede et univers sig, der snildt kunne hamle op med både rockmusikken og filmsproget – og oven i købet kunne en masse på egne præmisser.

Amerika – det udskældte, krigsførende (Vietnam!) land, som alle kunne blive enige om

var indbegrebet af alle de værste af det 20. århundredes excesser, leverede ikke blot lydsporet og billedsiden til en fortvivlet og flimrende pubertet, men også teksterne. Amerika, ja. Men i litteratur-historien – og i det hele taget – blev Amerika altid behandlet nedladende, som et retarderet stedbarn, der stod og bankede på de sunde børns dør; men ingen kunne tage sig sammen til at få hevet sig selv op af stolen og gå hen og lukke det ind.

Ikke det jeg vidste af; i hvert fald ikke før Dan Turèll trådte ind på arenaen og i en lang række dybt personlige essays – som han kaldte *mediemontager* – og digte fra starten af halvfjerdserne og årtiet ud, diventerede sultne, undrende og stedse mere frydefulde fjolser som undertegnede med sin uforbedrelige mening om hvad der var kvalitet – og det betød at han uden at blinke med øjnene eller ryste på hånden kunne sidestille W.C. Fields, Dracula og Ezra Pound. Ikke ud fra nogen litterær skala, næ, meget bedre end det: Ud fra en personlig selektiv tilbøjelighed. Jo, manden var virkelig i stand til at elske det *andet* Amerika, men med begge benene plantet solidt på den københavnske stenbro, han formåede

at være en omvandrende lysreklame for. Der var hul igennem ud til forstaden, skal jeg love for – halleluja, hvor det pludselig blev interessant at være i live. I verden.

Disse mediemontager og digte faldt jo ikke med et klask på bordet en morgen og så var den hjemme, alt på rette plads, det andet Amerikas danske gesandt velankommet og tingene sat i system.

De dukkede til at begynde med sporadisk op i tidsskrifter, som der åbenbart var en del af i den litterære underskov på det tidspunkt. Ikke kun i litterære tidsskrifter, men også tidsskrifter om f.eks. film og musik så man ofte signaturen Dan Turèll – og så var det bare læse, læse, klippe, klippe. Der var noget at hente – hver gang. Heldigvis blev de hen ad vejen samlet og udkom i bogform, så man til hver en tid kunne havde dem nær, med deres karakteristiske omslag af Peder Bundgaard.

Som enhver, der havde en fod indenfor årtiet ved, så var det mere end noget andet plaget af *political correctness* – en helt bestemt, venstredrejet, bløddyrsgtig, humanistisk-socialistisk politisk 'bevidsthed', der var så optaget af at forstå og solidariserer sig med alskens hejs, fra

træer til kvindens præmenstruelle fase, at ting som personlige præferencer, ulogisk begejstring, idiosyncrasier, og hele det apparat, der ikke ejner sig til politisk omklamren (individet) kom til at stå uklart og suspekt i helheden.

Dér kom Turèll fræsende ind fra højre, med viden, kritisk distance, humor, personlig begejstring, sproglig élan og et drive, som de musikere han selv elskede at formidle: Chuck Berry, Little Richard, Jerry Lee Lewis, Bob Dylan, The Beatles, Charlie Parker, Billie Holiday, Sonny Rollins...

Det ny ved Turèlls metode var, at når noget begejstrede ham, begyndte han ikke først at undersøge på hvilket trin af underholdningsstigen vi befandt os. Endsigte brugte noget akademisk barometer. Han vidste – med en fortryllende selvtillid – at når det kunne fascinere og begejstre *ham*, så var det værd at dele med andre. Hvad enten det så var Carl Barks' Anders And, Lou Reeds tekstunivers, W.C. Fields one-liners, Muhammed Ali eller Ezra Pounds stil eller Marvel Comics fantastiske verden det drejede sig om, fandt de i Turèll en utrættelig, smittende og original fortolker. Som Torben Brostrøm rammende skrev: »Improviseret enarmet sprogtveri, frækt pjat lige til at blive forarget over, hvis det ikke også var så morsomt.«

Selvom han bestemt også havde sine idiosyncrasier, var Turèll nemlig rent genremæssigt en utroligt fordomsfri mand. Når han kunne lide noget – digt, film, bog, tegneserie, musik eller bare en god historie – så delte han gavmildt ud af det. Han var på mange nivåer hele den efterfølgende generations storebror, selvom den hurtigt skulle vise sig i stand til også at forgå i en egen litterær støvethed og generelt grammatisk flueknæpperi.

For et ungt menneske i halvfjerdserne, der følte sig helt udenfor de gængse holdninger på såvel parnas som i tidens toneangivende venstrefløjskultur, var han en lise, en inspiration, en... ven. Som kunne pege udover ethvert lukket kredsløb og sige – se, hvor den udskældte, foragtede vestlige verden dog er fuld af tilbud rundt omkring i sprækkerne, hvis bare du gider lukke øjnene lidt op. Ellers tog han gerne med og fungerede som rejsefører, på papiret. Derefter kunne man så begynde at

forske videre selv.

Og det kobledede han med sit uforlignelige halvtredseragtige gennemkøbenhavnske svajertonefald, som hang sammen med hans ultraumatisk arbejdsbaggrund. Med sine rødder i Vangede og et socialdemokratisk arbejderhjem, var han langt tættere på det folk, mere borgerlige intellektuelle og forfattere omklamrede helt vildt i perioden à la Jesper Jensens »sangtekster« fra perioden. Turèll havde et usentimentalt, men meget kærligt forhold til ting som Gustav Winckler og Katy Bødtger, Giro 413 og Professor Tribini, mens kapitalogikken til gengæld ragede ham en blå blomst.

Og så viste han mesterligt hvordan en Københavner-bohème kunne vende hele den småborgerlige parcelhusmentalitet ryggen og realisere sig selv som dansk hipster *indenfor* rigets grænser. Ingen har skrevet så forelsket-mythologiserende om København de sidste 20 år – og han havde en stor andel i undertegnedes opbrud fra forstaden og ankomst til hovedstaden, før Indre By blev til City. Dan Turèll var nemlig ikke bange for det 'fremmedgørende' ved storbyen, men påviste hvorledes anonymiteten i mængden også kunne give én uhørt frihed.

Personligt står jeg i en ubetalelig gæld til denne mand, der i den grad var klar over at han var litterat, men det betød netop ikke at man behøvede tilbringe sit liv bagbundet foran en nyopsprevet eksperimentalroman. At sproget kunne være lige så levende på et værtshus eller i en overhørt samtale i bussen. Han forsøgte i en stor svajende bevægelse at samle liv og værk, fiktion og virkelighed til et for ham legitimt og holdbart univers, han – og de der tog imod indbydelsen – kunne bevæge sig rundt i. Og skabe på. Og fordi han var så large, blev alle vi der gad eller simpelt hen ikke kunne lade være, inviteret med indenfor.

Dan Turèll – du hjalp mig gennem en ellers trøstesløs pubertet med dit format, dit stor-sind, din fordomsfrihed, din uforlignelige stil, dit hæmningsløse sprogforbrug og -glæde, din gabvildhed, din ildhu, din viden, dit lune og din ærkekøbenhavnske sjæl.

Må du få en god rejse. Verden her er lidt mere stille nu – og en anelse kedeligere. Men vi vil følge dit eksempel, stole på vores egen dømmekraft – og leve videre for fuld hammer. Tak for alt du gav.